

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 159. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540297013280/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Efterskrift

1. Johannes Ewalds debut

Der var ingen grund til at tro, at det var en modetne ånd, som i 1764 debuterede med prosafortællingen *Lykkens Tempel*. Fortællingen, der blev offentliggjort i skrifterækken Forsøg i de skionne og nyttige Videnskaber, er en from allegori om valget mellem jordisk og evig lyksalighed. Inden for rammerne af en komposition, hvis linier er som trukket efter en lineal, færdes Fromheden, Dyden, Affekterne, Tilfældet, Frygten og Misundelsen i skikkelse af kvinder så kølige og højbarmede, som man kender dem fra stik efter den samtidige maler Nicolai Abildgaard. Fortællingen munder ud i en fornuftig hyldest til den evige lyksalighed, og den indbragte sin forfatter en pris på 20 rigsdaler fra Selskabet til de skionne og nyttige Videnskabers Forfremmelse, i daglig tale kaldet Det smagende Selskab. Man gik straks efter i gang med at skrive et drama om Guds algodhed.

Den tyveårige Ewalds arbejde er et produkt af vedtagen smag og moral. Han synes helt igennem rede til at bekræfte den humane oplysningstid i dennes tro på borgerdyd, fremskridt og altings viselige orden, synlig for den der blot ser ordentligt efter.

Men denne optimisme stod for fald, både i Ewalds eget liv og i et større historisk perspektiv. Som det snart skal ses, havde Ewald allerede selv gjort erfaringer, der kun svært lod sig føje ind i kompositionen fra *Lykkens Tempel*, og han skulle komme til at gøre flere. Han havde formentlig også hørt om, ja måske allerede læst den bog, der mere end nogen anden skulle lægge sprængstof under optimismen: Voltaires *Candide*. Bogen var udkommet i Genève fem år før *Lykkens Tempel* – og syv år efter finder man den som ferment, anstødssten og diskussionspartner i en anden af Ewalds prosafortællinger: *Herr Panthakaks Historie*. Her viser det pæne unge menneske sig at være blevet til et anfægtet og forvirret hoved.